

3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / Ілона Миколаївна Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Зеер Э.Ф. Личностно-ориентированное профессиональное образование / Э.Ф. Зеер. – Екатеринбург : СПГУ, 1998. – 154 с. – (Профессиональное образование).
5. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии (анализ зарубежного опыта) / М.В. Кларин. – Рига : Эксперимент, 1998. – 180 с.
6. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе: анализ зарубежного опыта / М.В. Кларин. – М. : Знание, 1989. – 78 с. – (Новое в жизни, науке, технике).
7. Кустов Л.М. Проблема системогенеза исследовательской деятельности инженера-педагога : [монография] / Л.М. Кустов. – Челябинск : ЧИРПО, 1998. – 276 с.
8. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е.С. Полат. – М. : Academia, 2000. – 271 с.
9. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии : учеб. пособие / Герман Константинович Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
10. Сушенцева Л.Л. Психолого-педагогічна готовність педагогів професійної школи до формування професійної мобільності учнів ПТНЗ / Л.Л. Сушенцева // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : [зб. наук. пр.] / Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини ; [редкол. : Побірченко Н.С. (голов. ред.) та ін.] – Умань : ПП Жовтий О.О., 2009. – Вип. 30. – С. 137 – 143.
11. Шаймарданов Р.Х. Теория и технология интенсивного развития профессиональной личности учителя в вузе : автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра пед. наук : спец. 13.00.08 – теория и методика профессионального образования / Р.Х. Шаймарданов. – Казань, 1998. – 39 с.
12. Энциклопедия профессионального образования : в 3 т. / науч. и лит. ред. С.Я. Батышев. – М. : АПО, 1999. – Т.3. – 487 [1] с.
13. Reingold R. The General Education Curriculum in U.S. Colleges and Universities from 1975 to 2000: Eurocentrism versus Multiculturalism and their impact on curriculum models in California. Boston, MA : Houghton Mifflin, 2000. – 401p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Сушенцева Лілія Леонідівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та соціального управління Національного університету «Львівська політехніка».

Наукові інтереси: проблеми підготовки професійно мобільного фахівця.

УДК: 37.043:005.336.5: 378

РОЗВИТОК ГУМАНІСТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Інна УЧИТЕЛЬ (Дніпропетровськ)

Стаття присвячена уточненню категоріальної сутності й змісту розвитку гуманістичної спрямованості майбутніх педагогів професійного навчання. В публікації розглянуто теоретико-методичні та практичні аспекти розвитку гуманістичної спрямованості майбутніх педагогів професійного навчання металургійного профілю у контексті формування їх педагогічної майстерності у вищій школі. Аналізуються суперечності підготовки педагога професійного навчання в умовах сучасного вищого навчального закладу, визначено шляхи їх розв'язання. Доведено, що розвиток гуманістичної спрямованості студентів забезпечують: гуманізація процесу підготовки, практико-орієнтоване навчання на заняттях з педагогічних дисциплін, вивчення провідного педагогічного досвіду, використання інноваційних методів навчання. Перспективами дослідження є розроблення кейсу педагогічних ситуацій на матеріалі проходження студентами педагогічної практики в технікумі для подальшого їх аналізу на заняттях з педагогічних дисциплін.

Ключові слова: гуманістична спрямованість; педагогічна майстерність; педагог професійного навчання; компетентнісний підхід; гуманізація; інтерактивні методи.

Постановка проблеми. Європейські стандарти якості підготовки інженера-педагога ґрунтуються на компетентнісному підході до змісту й результатів освіти. Українська освіта тільки починає оперувати поняттям компетентності в тому сенсі, який пропонують європейські країни [7, с. 13]. В «Національній рамці кваліфікацій» результатом навчання визначаються компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особистісні якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання [11]. У листі Міністерства освіти і науки України від 31.07.2008 № 1/9-484 головам робочих груп МОН України з розроблення галузевих стандартів вищої освіти та головам науково-методичних комісій МОН України «компетентність» визначається як інтегрована характеристика якостей особистості, результат підготовки випускника вузу для виконання діяльності в певних професійних та соціально-особистісних предметних областях (компетенціях), який визначається необхідним обсягом і рівнем знань та досвіду у певному виді діяльності [8, с. 4]. Компетентність Л. Лук'янова характеризує як міру включення в активну діяльність і здатність ефективно розв'язувати конкретну ситуацію, мобілізуючи при цьому знання, уміння, досвід, поведінкові відносини та цінності, акцентує увагу на категорії «здатності діяти» як уміння використовувати знання у практичній діяльності [10, с. 136]. Отже, підготовка

компетентного фахівця потребує гуманізації освітнього процесу, переорієнтування на людину, подолання технократизму, бездуховності й формалізму [2, с. 81]; позбавлення статичного, без особистісного підходу до людини, яка постає при цьому не сукупністю окремих пізнавальних процесів, а цілісною особистістю [4, с. 8-9]. Гуманістичний підхід, на думку І. Зязюна, сприятиме формуванню у студентів не окремих нормативних знань, а механізмів самоучіння, саморозвитку, самовиховання з урахуванням максимального вияву індивідуальних здібностей кожного. Отже, розвиток гуманістичної спрямованості майбутніх педагогів професійного навчання сприятиме гуманізації професійної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволив визначити, що досліджувана проблема вивчалася у різних аспектах: теоретико-методичні засади професійно-педагогічної освіти (Н. Брюханова, О. Коваленко, Л. Сушенцева, О. Щербак); теоретико-методологічні засади педагогічної майстерності (С. Гончаренко, І. Зязюн, Н. Ничкало). Досліджено: зміст професійної підготовки майбутніх учителів та педагогів професійного навчання (Л. Ковальчук, Л. Лук'янова, О. Семенов, М. Солдатенко, Л. Тархан); особливості формування гуманістичної спрямованості у студентів: майбутніх менеджерів-економістів (М. Опольська), соціальних педагогів (Н. Бочаріна), учителів (А. Кудусова) та ін. Проте залишається недослідженою проблема формування гуманістичної спрямованості майбутніх педагогів професійного навчання.

Мета статті – з'ясування категоріальної сутності й змісту розвитку гуманістичної спрямованості майбутніх педагогів професійного навчання як складової їх педагогічної майстерності. Завдання дослідження: проаналізувати підходи вчених до трактування поняття «гуманістична спрямованість педагога»; 2) на підставі аналізу її категоріальної сутності визначити шляхи розв'язання проблеми формування гуманістичної спрямованості під час вивчення педагогічних дисциплін майбутніми педагогами професійного навчання металургійного профілю.

Методологія дослідження. Проаналізовано праці з проблеми гуманістичної спрямованості (С. Гончаренко, А. Добридень, І. Зязюн, Л. Ковальчук, А. Кудусова та ін.), стан підготовки педагогів професійного навчання у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Гуманізація освіти передбачає: спільну для усього освітнього простору гуманістично орієнтовану мету освіти; зміну змісту навчання у плані його гуманітаризації; загальний підхід до освіти як особистісно-діяльнісний; форму навчання як діялісно-задачну (І. Зимня); створення умов, спрямованих на розкриття і розвиток здібностей людини, її позитивну самореалізацію, в основі чого лежить повага до людини, віра в неї, створення умов, змісту, організації і засобів її життєдіяльності, а також характер взаємодії з оточуючими людьми (С. Іванова) [5, с. 2]. Гуманістичну спрямованість педагога трактують як: найголовнішу характеристику педагогічної майстерності; спрямованість особистості педагога становлять ідеали, інтереси, ціннісні орієнтації (І. А. Зязюн); показник високого рівня сформованості педагогічної культури [3, с. 151]. Провідною для педагога є: гуманізація діяльності, гідне самоутвердження, доцільність засобів, урахування потреб вихованців; ставлення до дитини як до найвищої цінності (А. Сущенко). А. Кудусова розуміє гуманістичну спрямованість педагога як особистісне утворення, що: є інтеграцією знань і уявлень людини про добро, істину, справедливість, необумовлену цінність інших людей, моральні норми суспільства і соціуму; детермінує її емоційно-ціннісну сферу мотивами альтруїзму, співпереживання та співчуття (емпатії), соціальну відповідальність за власні дії; стійко визначає її поведінку і вчинки в ситуаціях морального вибору шляхом їх співставлення з найвищими загальнолюдськими цінностями і ідеалами; а також є сукупністю інваріантних збудників і способів діяльності, відповідних цим цінностям і ідеалам, що діють незалежно від умов і ситуацій, в яких людина знаходиться [9, с. 11]. Професійна педагогічна спрямованість... має бути орієнтованою на структуру особистості [1, с. 89]. Проте сьогодні в системі вищої педагогічної освіти існує суперечність між переважно знаннево-технологічною формою підготовки й особистісним розвитком студентів у процесі навчання. В навчальному процесі вищого навчального закладу... розвиток особистості майбутнього педагога і, зокрема, тенденції формування його спрямованості залишаються за межами педагогічної експертизи [9, с. 3]. В особистісному розвитку студентів акцентуються інтелектуальний та інструментальний аспекти; відсутня належна увага до розвитку емоційно-почуттєвої і вольової сфер їхньої особистості (О. Отич). Шляхи розв'язання означених суперечностей лежать у площині гуманізації освіти. Освіта, побудована на гуманістичних цінностях (сєнс життя, цінність освіти, праці, повага до людини, індивідуальності, особистості, розвиток тощо), створює умови для засвоєння їх людиною, яка навчається [9]. Відповідно до гуманістичних уявлень, педагог здійснює рефлексивне керівництво діяльністю студентів, яке базується на настанові, за якою учень є центральною постаттю навчального процесу, його головним учасником (І. Зязюн). Рефлексивне керівництво забезпечується завдяки діалогу, ціннісно-смісловій комунікації, центрації на особистості учня. Гуманістичну педагогічну взаємодію забезпечує: стимулювання суб'єктних якостей учня, зокрема здатності до самонавчання і самовиховання, орієнтування на різні аспекти діалогу (Г. Балл).

Гуманістична спрямованість викладача, вважає О. Столярчук, реалізується в таких кроках: сприймання студента як актуального суб'єкта професійного шляху => пізнання особистості студента =>

фасилітативний супровід оволодіння студентом предметом => сприяння особистісному розвитку та професійному становленню студента.

Формування гуманістичної спрямованості майбутнього педагога забезпечується завдяки актуалізації у студентів потреби в розвитку цієї якості, включенням їх в активну пізнавальну діяльність з оволодіння знаннями про сутність педагогічної гуманності, її значущість і формуванню на цій основі гуманних почуттів, поглядів, переконань; практичним формуванням умінь, навичок і звичок гуманної поведінки; зміцненням вольових зусиль, пов'язаним з дотриманням відповідних норм поведінки [9]. Розвиток гуманістичної спрямованості майбутнього педагога професійного навчання здійснюється впродовж кількох етапів (пропедевтичного, підготовчого, етапу оволодіння спеціальністю). Пропедевтичний етап передбачає, що студенти ознайомлюються з історією виникнення гуманістичних ідей, авторськими підходами філософів, психологів, педагогів до проблеми гуманізму, з роллю особистості педагога в гуманізації освіти, завдяки чому й усвідомлюють сутність педагогічного гуманізму. Через спостереження за гуманістичною взаємодією в системі «викладач-студент» усвідомлюють базові ознаки гуманістично-орієнтованої педагогічної діяльності. В результаті у студентів укріплюється бажання стати педагогом, інтеріоризуються гуманістичні цінності. Упродовж підготовчого етапу на практичних заняттях з психолого-педагогічних дисциплін відбувається формування фасилітаційної компетентності студентів, що передбачає сформованість здатності: забезпечувати позиції рівноправ'я; здійснювати діалогічну взаємодію з партнерами по спілкуванню; навички відповідальної діяльності в ситуації свободи. Набуває розвитку позитивне ставлення до самого себе й інших людей, розвивається педагогічний оптимізм. На етапі оволодіння спеціальністю у процесі розв'язання квазі-професійних завдань студенти усвідомлюють сутність педагогічної фасилітації (підтримка, допомога учням в їх навчанні і розвитку; формування здатності сприймати іншого як індивіда, що має безумовну цінність, незалежну від його поведінки; усвідомлення значення педагогічного впливу на особистість учня, відповідальність за нього; усвідомлення власного ставлення до інших людей і прийняття власних почуттів). Під час вивчення дисципліни «Основи педагогічної майстерності» студенти набувають умінь: орієнтація навчального процесу на такі особистісні якості, що забезпечують встановлення гуманістичних відносин (альтруїзм, емпатія тощо), поєднання педагогічного контролю за їх розвитком із самоконтролем і самовихованням студентів; широке використання методів роботи, що дають можливість студентам повніше зрозуміти сутність гуманістичних відносин, отримати досвід розв'язання педагогічних проблем, виходячи з принципів гуманізму (моделювання педагогічних ситуацій, тренінгові вправи, ділові ігри, дискусії, мікророзкладання, вирішення проблемних задач) [6, с. 16]. Викладач моделює гуманістичне навчальне середовище, яке б забезпечувало розвиток гуманістичної спрямованості майбутнього педагога, застосовує активні та інтерактивні методи навчання: робота в мікрогрупах, дискусії, кейс-метод, «мозковий штурм», «акваріум», драматизація, ігрові вправи, мікророзкладання, тренінг тощо. На практичних заняттях використовується комп'ютерна діагностика для оцінювання рівня сформованості фасилітаційної компетентності. Студенти виконують вправи для розвитку емпатії, емоційної виразності, оволодівають техніками активного слухання, підтримання діалогу, аналізують педагогічний досвід щодо створення умов для співпраці в системі відносин «педагог професійного навчання – учень», «учень – учень», визначають наявні в цій сфері суперечності та шляхи їх розв'язання. Підсумовуючи, зазначимо, що гуманні відносини у системі «викладач-студент», застосування практико-орієнтованих завдань, активних та інтерактивних методів навчання забезпечують необхідні здатності майбутніх педагогів: будувати з учнем партнерські стосунки; стимулювати цікавість та підтримувати пізнавальний інтерес, ідеї та творчі замисли учнів; розвивати індивідуальність учнів, враховувати їх інтереси; ставитися до учнів без упереджених оцінок, на рівні особистісного ставлення; будувати відкриті, емоційно насичені відносини, створювати психологічно безпечну атмосферу на занятті; підтримувати живий інтерес, цікавість учнів до світу, який їх оточує; сприяти розвитку професійної ідентичності учнів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, розвитку гуманістичної спрямованості майбутніх педагогів професійного навчання сприяють: гуманізація процесу підготовки, практико-орієнтоване навчання на заняттях з педагогічних дисциплін, вивчення провідного педагогічного досвіду, використання інноваційних методів навчання. Перспективи подальших розвідок у даному напрямі - розроблення кейсу педагогічних задач і ситуацій на матеріалі практики ПТНЗ, технікумів і коледжів для подальшого їх використання на заняттях з педагогічних дисциплін.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Брюханова Н.О. Проектування цілей педагогічної підготовки компетентних інженерів-педагогів / Н.О. Брюханова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.] – Запоріжжя, 2012. – Вип. 26(79). – С. 89-98.
2. Гончаренко С.У. Зміст загальної освіти і її гуманітаризація // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За заг. ред. Зязюна І.А. – К.: ВПЮЛ, 2000. – С. 81–107.
3. Добридень А. Гуманістична спрямованість та педагогічна культура сучасного вчителя / Алла Добридень // Проблеми підготовки сучасного вчителя № 4 (Ч. 2), 2011. – С. 151-158.

4. Зязюн І.А. Філософські засади освіти в Україні // Філософія сучасної освіти в Україні: Матеріали першої всеукраїнської науково-практичної конференції «Філософія сучасної освіти та стан її розробки в Україні». – К.: ІЗМН, 1997. – С. 61-65.
5. Иванова С.В. Педагогические условия гуманизации процесса обучения учащихся : на материале преподавания литературы: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Светлана Вениаминовна Иванова ; Московский пед. гос. ун-т. – М., – 1998. – 14 с.
6. Ковальчук Л. Основи педагогічної майстерності: Навч. посібник. – Львів: Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 608 с.
7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.
8. Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти / Лист Міністерства освіти і науки України від 31.07.2008 № 1/9-484 головам робочих груп МОН України з розроблення галузевих стандартів вищої освіти та головам науково-методичних комісій МОН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу 05.03.16: <http://pravo.lvonevsky.org/bazaua09/pismo/sbor02/text02339/index.htm>. – Загол. з екрану.
9. Кудусова А.Ш. Формування гуманістичної спрямованості майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти ; Кудусова Аліє Шухрїївна / Інститут педагогіки і психології професійної освіти, відділ теорії і методики педагогічної майстерності, АПН України; Київ – 2005. – 31 с.
10. Лук'янова Л. Б. Феномен екологічної компетентності / Л. Б. Лук'янова // Філософія педагогічної майстерності : зб. наук. праць / редкол.: Н. Г. Ничкало та ін. – Вінниця : Вінниця, 2008. – С. 136-145.
11. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій. Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу 05.03.16: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>. – Загол. з екрану. – Мова укр.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Учитель Інна Борисівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інженерної педагогіки Національної металургійної академії України.

Наукові інтереси: теорія та методика формування педагогічної майстерності майбутніх педагогів професійного навчання.

УДК 658.386:664 (075/8)

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Ірина ЦАРЕНКО (Кіровоград)

Стаття присвячена обґрунтуванню компетентнісного підходу у підготовці майбутніх педагогів професійного навчання у вищому навчальному закладі (ВНЗ) до використання здоров'язбережувальних освітніх технологій. На основі аналізу літератури, узагальнення педагогічного досвіду виявлено педагогічні умови ефективного використання здоров'язбережувальних технологій. Результати дослідження дали можливість конкретизувати поняття здоров'язбережувальної компетентності і визначити її змістове наповнення, виокремити складові моделі діяльності загальноосвітніх навчальних закладів різного типу і профілю в напрямі здоров'язбереження. З'ясовано, що зміст освіти і раціональне поєднання традиційних та інноваційних здоров'язбережувальних технологій забезпечують належну якість підготовки фахівців професійного навчання. Подальші дослідження доцільно спрямувати на інтеграцію здоров'язбережувальних технологій з компонентами методичної системи навчання професійно-орієнтованим дисциплінам у педагогічному виші.

Ключові слова: культура здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язбережувальні компетенції, освітні технології, навчальний процес.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямів державної політики України на шляху до європейського майбутнього є реалізація здоров'язбережувальних технологій у системі сучасної освіти. Збереження здоров'я молодого покоління залежить від взаємодії педагогів, медичних і соціальних працівників. Водночас, вибрані шляхи модернізації системи освіти і виховання молоді сприяють підвищенню інтересу суспільства до цих технологій, а також до особистості, яка бере участь в їх реалізації. Тому виникає потреба у використанні наявних і розробці нових здоров'язбережувальних технологій, спрямованих на підвищення інтересу студентів до здорового способу життя, збереження природного середовища, що сприяє поліпшенню їх здоров'я.

Концепція здорового способу життя людини передбачає виконання принципів збереження здоров'я як основи продуктивної працездатності, що поєднується з раціональним ставленням до природи.

Негативні тенденції погіршення стану здоров'я молоді, демографічна криза, розповсюдженість соціально-небезпечних хвороб мають соціальні та економічні наслідки, впливають на імідж країни в світі, в цілому. Це актуалізує проблему використання здоров'язбережувальних технологій при викладанні професійно-орієнтованих дисциплін у педагогічних ВНЗ для збереження здоров'я студентів, що відповідає сучасним запитам практики.